

Nogle pressestatistiske Undersøgelser.

Ved

Cordt Trap.

Da de danske Presse­mænd samlede sig til det betydelige Arbejde, det er at skabe en Udstilling, der kunde belyse den danske Presses Stilling i Nutid og Fortid, fandt man det naturligt at benytte Lejligheden til at samle nogle statistiske Oplysninger vedrørende Pressen, saa meget mere som dennes Forhold ikke tidligere havde været Genstand for en saadan Undersøgelse. I dette Øjemed blev der af Presse­mødet nedsat en statistisk Sektion, der kom til at bestaa af d'Herrer cand. mag. Viggo Berg, Journalist J. H. Blicher og Forfatteren af nærværende Artikel. I første Række skulde de søgte Oplysninger benyttes til grafiske Fremstillinger og Illustrationer, bestemte til Presse­udstillingen. Senere udvidedes Udvalgets Virksomhed til Tilvejebringelsen af Illustrationer, der paa anden Vis kunde belyse Pressens Udvikling, og fik her en værdifuld Assistance derved, at Direktør Bernhard Olsen tiltraadte Udvalget og bistod det med sine gode Raad. En Omtale af denne Side af Udvalgets Arbejde falder imidlertid udenfor denne Artikels Plan. Det

indsamlede statistiske Materiale, der efter Bestemmelsen var blevet anvendt til forskellige grafiske Fremstillinger og Illustrationer, der bleve opslaaede paa Presseudstillingen, var det imidlertid Meningen at behandle noget mere indgaaende, saaledes at det, uden at gøre Fordring paa at danne en sammenhængende Pressestatistik, dog kunde bidrage til at opklare forskellige Forhold vedrørende Pressen og dens Virksomhed.

Da Udvalget begyndte sit Arbejde, var det Materiale, som forelaa færdigt til Behandling, ikke stort og indskrænkede sig væsenlig til Postvæsenets i en Række af Aar offentliggjorte Statistik over Avisbesørgelsen og sammes Fortegnelser over de af det forsendte Tidsskrifter og Blade. Vilde man naa videre, maatte der derfor tilvejebringes et Originalmateriale ved Udsendelse af Spørgeskemaer til hele den danske Presse.

Med Postvæsenets Fortegnelse som Grundlag udsendtes da til alle danske Blade og Tidsskrifter 4 forskellige Spørgeskemaer (A—D). Den egentlige Pressestatistik søgtes væsenlig tilvejebragt gennem Skemaerne B og C, medens Skemaerne A og D satte sig andre Formaal. De særlige pressestatistiske Oplysninger vedrørte dels Pressens Udbredelse, dels det til samme knyttede Personale.

For at lære Pressens Udbredelse at kende spurgtes der paa Skema B om Bladenes gennemsnitlige daglige Oplag; man søgte oplyst dette, og ikke Bladsalgets Størrelse, skønt dette i og for sig havde større Interesse, fordi man mente derved at have bedre Udsigt til Svar, og en begyndende Pressestatistik havde Vanskeligheder nok at kæmpe med. Desuden søgtes Oplysninger om Formatets Størrelse og det gennem-

snitlige Sidetal, og Spørgsmaalene gjaldt ikke alene Aaret 1901, men ogsaa en Række tidligere Aar. De andre Spørgsmaal, som Skema B indeholdt, var: 1) Hvor stort er det gennemsnitlige Antal Eksemplarer i Haandsalg, 2) Hvorledes fordeler Abonnementet sig mellem By og Land, 3) Hvorledes stiller Forskellen sig mellem Vinter- og Sommerabonnement?

Skema C havde til Formaal at oplyse det Antal Personer, Pressen satte i Virksomhed. Der skelnedes mellem 1) Redaktion og Ekspedition, 2) de med Bladets Trykning og Sætning beskæftigede Personer og 3) Omdelingspersonalet. Under 1) søgte man særlig oplyst, for hvormange Personer Bladvirksomheden var deres eneste eller i alt Fald væsenligste Livsvirksomhed. Under alle tre Grupper sondredes der mellem Mænd og Kvinder, under 3) var Børnene holdt som en særlig Gruppe.

Som allerede nævnt udgik Forespørgselsskemaerne ikke alene til Aviser og Blade, men ogsaa til Tidsskrifter. Besvarelserne indløb imidlertid langt fra i det Omfang, man havde ønsket, og kun for Dagspressens og tildels for Søndagsbladenes Vedkommende var de saa fyldige, at der derpaa lod sig bygge en Statistik, dog kun for Aaret 1901, da Materialet for de tidligere Aar var meget mangelfuldt.

Før vi imidlertid gaar nærmere ind paa de gennem Skemaerne indhentede Oplysninger, vil vi gerne have klaret Spørgsmaalet: hvormange Blade er der i Danmark, og vi vil da ogsaa forsøge paa at kaste Blikket noget tilbage i Tiden. Efterfølgende Tabel a giver da først for en Række af Aar, begyndende med 1850, en Undersøgelse for Dagbladenes Vedkommende. Under denne Gruppe er ogsaa medtaget Blade, der

har Dagblads Karakter, selv om de udkommer sjældnere, dog mindst 1 Gang om Ugen. Ved en skarp Definition at angive, hvad der bestemmer Dagbladets Karakter i Modsætning til andre Blades, er vel forsøgt ved pressestatistiske Undersøgelser i Udlandet, men lader sig næppe gøre. I Tabel a er der, ved Afgrænsningen af denne Gruppe, fortrinsvis lagt Vægt paa, om Bladet er et almindeligt Meddelelsesmiddel for Befolkningen, men medtaget er ogsaa Blade med væsenlig eller udelukkende politisk Karakter.*) Under Dagblade indbefattes derimod ikke enhver Art af Fagblade, illustrerede eller underholdende Blade, religiøse Blade eller saadanne Blade, der har sat sig Kampen for en bestemt Samfundsopgave til Maal. Opgørelsen er væsenlig bygget paa den af Postvæsenet udsendte Fortegnelse over de Tidender og Tidsskrifter, som det modtager til Forsendelse, og her vil altsaa det Tidspunkt af Aaret, der er lagt til Grund for denne Fortegnelse, være det afgørende. Man har imidlertid været opmærksom paa, at der kunde være en Fare for, at enkelte Blade som rent lokale eller af andre Grunde ikke besørge godes gennem Postvæsenet, og at denne Mulighed navnlig var tilstede for de første af de i Undersøgelsen betragtede Aar. Derfor er der, begyndende med Aaret 1850, foretaget en Sammenligning mellem Postvæsenets Fortegnelse og Wahls danske Bogfortegnelse, der tillige giver Oplysning om udkommende Aviser. Denne Sammenligning har da ført til,

*) Under denne Gruppe er ogsaa optaget enkelte større Avertissementsblade, der henvender sig til en videre Samfundskreds og udkommer daglig eller flere Gange om Ugen, derimod ikke rent lokale Avertissementsblade, der kun udgaar en enkelt Gang om Ugen.

at der for Aaret 1850 hos Wahl fandtes 4 Blade af Dagblads Karakter, som ikke var opførte i Postvæsenets Fortegnelse, hvoraf dog kun de 3 er medtagne i Tabel a, da det fjerde først begyndte at udkomme efter det Tidspunkt, Postvæsenets Fortegnelse forelaa. En lignende Gennemgang for 1864 og 1871 har givet det Resultat, at der er tillagt 1 Blad for hvert af disse Aar, og for de følgende i Tabellen betragtede Aar har man da ment at kunne blive staaende ved Postvæsenets Opgørelse, der navnlig for de ikke daglig udkommende Blades Vedkommende er noget mere udførlig end Wahls Fortegnelse. Der er dog det at mærke, at Tallene kan være en Ubetydelighed for store, idet der i Postvæsenets Fortegnelse kan være optaget Blade, der er anmeldte at ville udkomme, uden at dette er sket. Men dette Moment er dog ikke af større Betydning, og Opgørelsen i Tabel a vil derfor give et tilnærmelsesvis tro Billede af Udviklingens Gang.

Tabel a.
Dagblade og Blade med Dagblads Karakter,
der udkommer:

Aar	6 Gange ugentlig eller oftere	2—5 Gange ugentlig	1 Gang ugentlig	Tilsammen
	Antal	Antal	Antal	Antal
1850.....	8	32	2	42
1864.....	12	59	5	76
1871.....	41	49	2	92
1879.....	92	37	5	134
1882.....	109	32	4	145
1886.....	135	19	5	159
1892.....	175	9	4	188
1897.....	193	5	7	205
1901.....	206	3	8	217

En hel Del af Interesse lader der sig udtrække af Tallene i foranstaaende Tabel, men vi skal her indskrænke os til at pege paa nogle Træk, der springer særlig i Øjnene.

Fra 1850—64 er der en meget betydelig Tilvækst i Antallet af udkommende Blade. Denne Opgang forklares naturligt ved den stærke nationale Bevidsthed og det vaagnende politiske Liv, der karakteriserer Tiden mellem de to slesvigske Krige, og som blandt andet fører til, at de fleste Købstæder faar deres eget Blad, hvilket jo ogsaa fremskyndes ved Næringsfrihedens Indførelse og den derigennem skabte Lethed for Grundlæggelsen af nye Bladforetagender. I Perioden 1864—71 gaar det noget langsommere med Stiftelsen af nye Blade, der imidlertid tager forøget Fart i Aarene 1871—79. Vi er nu kommet ind i en Periode, da Landbodemokratiet efterhaanden har vokset sig stærkt nok til at grundlægge en Række selvstændige Venstre-aviser, som oftest i Købstæderne, hvor Jordbunden hidtil kun havde været gunstig for Højreblade. I Aarene 1879—86 er Udviklingen langsommere, men fra 1886—92 møder vi atter en udpræget Stigningsperiode, der ligesom den foregaaende har en politisk Baggrund, denne Gang i det skærpede Modsætningsforhold mellem det moderate Venstre og de andre Venstregrupper, hvilke sidste rundt omkring i Købstæderne skabte sig en Række selvstændige Organer. Fra 1892 til 1901 er Stigningen mindre hurtig, om end i og for sig ret betydelig. I denne Stigning lodtager den socialdemokratiske Presse med en betydelig Del.

Fra 1892 til 1901 var saaledes Antallet af socialdemokratiske Blade vokset fra 5 til 17*).

Betragter man Perioden 1850—1901 som Helhed, er Stigningen i Antallet af udkommende Blade meget betydelig og overstiger langt Befolkningstilvæksten, som det fremgaar af nedenstaaende Tal, der for de anførte Aar oplyser det omtrentlige Folketal pr. Blad:

1850.....	ca. 34,000
1864.....	· 22,000
1871.....	· 19,600
1879.....	· 14,500
1886.....	· 13,100
1892.....	· 11,800
1901.....	· 11,300

I 1850 kommer der altsaa ca. 34,000, i 1901 ca. 11,300 Personer paa hvert Blad, og at Tallet af Dagblade eller dermed ligeartede Blade i Forhold til Folketallet er tredoblet i Løbet af et halvt Aarhundrede. Betragter man Tallene for de enkelte Aar i deres indbyrdes Forhold, vil de fra en anden Side belyse de Svingninger i Udviklingens Gang, hvorpaa Opmærksomheden allerede tidligere er rettet.

Der er imidlertid et andet Træk af Interesse, som fremgaar af foranstaaende Tabel a, og det er det indbyrdes Forhold mellem Tallene i Kolonne 1—3. Bladene i den sidste Kolonne, der kun udgaar i Gang ugentlig, indtager for saa vidt en Særstilling, som de for Størstedelen er af udelukkende eller i alt Fald udpræget politisk Karakter, tjenende som Talerør for en eller anden fremskudt politisk Personlighed eller politisk

*) Derunder ikke regnet 2 Blade, der begyndte at udkomme i 1901, men efter at Postvæsenets Fortegnelse var afsluttet.

Gruppe. Antallet af disse Blade, der i alle Aarene kun spiller en underordnet Rolle i den samlede Presse, vakler iøvrigt noget frem og tilbage for ved det sidste af de i Tabellen betragtede Aar at slutte med et Tal, der nogenlunde staar paa Højde med Stigningen for alle de andre Blade tilsammentagne. Derimod viser der sig en overordentlig stærk Forskydning mellem Kolonnerne 1 og 2: Blade, der udkommer paa alle Søgnedage og saadanne, der kun udgaar 2—5 Gange ugentlig. Ser man bort fra Blade, der kun udkommer én Gang om Ugen, stillede det sig i Aaret 1850 saaledes, at kun en Femtedel af Bladene med Dagblads Karakter udkom hver Søgnedag, og i 1864 var Forholdet endnu mere til disse Blades Ugunst; men fra 1864 til 1871 iagttager man et overordentlig stærkt Omslag, der i det sidstnævnte Aar omtrent bringer Tallene i de to Kolonner paa Højde med hinanden, og fra Begyndelsen af Halvfjerdserne faar de egentlige Dagblade et stadig større Forspring for deres mindre rapfodede Kolleger, indtil der i 1901 kun er 3 Blade, der ikke udgaar daglig, mod 206 egentlige Dagblade. Disse sidstes endelige Sejr skyldes væsenlig Trafikmidlernes og Presseteknikens rastløse Fremskridt, vel ogsaa noget Befolkningens stigende Betalingsevne, der i en uhyre Grad har skærpet Publikums Fordring om hurtig at kunne følge Begivenhedernes Gang.

Deler vi Materialet med Hensyn til Publikationsstedet og opstiller her tre Grupper: Blade der udkommer i København, paa Øerne (udenfor København) og i Jylland, fremkommer, med Udeladelse af nogle enkelte af Aarene, der har mindre Interesse for Udviklingens Gang, følgende Tabel b:

Tabel b.
Dagblade og Blade med Dagblads Karakter, der udkommer:

Aar	København				Øerne				Jylland			
	6 Gange ugentl. eller oftere	2-5 Gange ugentlig	1 Gang ugentlig	Til sammen	6 Gange ugentl. eller oftere	2-5 Gange ugentlig	1 Gang ugentlig	Til sammen	6 Gange ugentl. eller oftere	2-5 Gange ugentlig	1 Gang ugentlig	Til sammen
1850.....	8	1	2	11	2	17	2	17	2	14	2	14
1864.....	9	2	2	13	1	35	2	38	2	22	1	25
1871.....	9	3	1	13	14	31	1	46	18	15	2	33
1879.....	14	2	2	18	44	19	1	64	34	16	2	52
1886.....	16	2	5	21	58	12	2	70	61	7	2	68
1892.....	16	2	3	21	81	4	1	86	78	3	2	81
1901.....	18	2	3	21	90	3	1	94	98	2	4	102

Medens Antallet af Blade fra 1850 til 1901 for Københavns Vedkommende kun er vokset fra 11 til 21, altsaa til knap det dobbelte, er der for Øerne en Stigning til mellem det 5 og 6 dobbelte, for Jylland endog til mellem det 7 og 8 dobbelte. Regner man med den forskellige Befolkningstilvækst, der jo for Hovedstaden er langt stærkere end for det øvrige Land, bliver Forskellen i Stigningen endnu større, idet Antallet af Blade for Københavns Vedkommende ikke er vokset paa Højde med Folketallet, for Øerne derimod steget til mellem det 3 og 4 dobbelte, for Jylland til mellem det 4 og 5 dobbelte. Det Spørgsmaal kan opkastes, om disse Tal betyder, at Hovedstaden har mistet noget af sin Indflydelse overfor det øvrige Land, for saa vidt den beror paa Pressen og dens Udbredelse. Sandsynligheden taler derfor. Men for — efter en rent ydre Maalestok — at kunne foretage en Prøve derpaa, maatte vi være i Stand til at undersøge, hvad Rolle Hovedstadsbladene talmæssig har spillet for det øvrige Lands Bladforsyning til forskellige Tidspunkter. Vi kan nu vel, ved Hjælp af vort Materiale, sige noget om dette Forhold i Øjeblikket — hvorom senere — men derimod ikke belyse det tilbage i Tiden. Ved en Bedømmelse af den indbyrdes Forskydning mellem Hovedstads- og Provinspressen maa det i alle Tilfælde have for Øje, at der sammen med den ringe Stigning i Antallet af Hovedstadsblade gaar en meget betydelig Tilvækst i deres samlede Oplag. Blot eksempelvis skal her nævnes, at et enkelt københavnsk Blad, Socialdemokraten, i 1901 udgaar i over 40,000 Eksemplarer — et Tal, der er kommet offentlig frem, og som vi derfor ikke begaar nogen Indiskretion ved at nævne — medens den

københavnske Presses samlede Oplag i 1856 af Bille opgives til 30,000 Eksemplarer, medens samme erfarne Bladmand i Begyndelsen af Halvfjerdserne*) nævner Tallet 50,000 for Oplagets gennemsnitlige Størrelse. Eller, for at nævne et andet Eksempel, har alene de smaa københavnske Middagsblade**) i 1901 et Oplag, der er omtrent dobbelt saa stort som Billes Tal fra Begyndelsen af Halvfjerdserne.

Betragter vi de enkelte i Tabellen belyste Tidsperioder, er der for København, naar undtages Perioden 1871—79, da Dagbladenes Antal steg fra 13 til 18, en meget langsom Opgang. Dette Forhold bidrager naturligvis til, at de i det foregaaende paapegede Svingninger i Udviklingens Hurtighed for de andre Landsdele bliver endnu noget stærkere end for Landet som Helhed. Saaledes viser det sig, at i Tidsrummet 1886—92 er Antallet af Blade med Dagblads Karakter for Øerne (uden København) vokset fra 70 til 86***), for Jylland fra 68 til 81. Her har altsaa Stigningen været noget stærkere for Øerne end for Jylland. Det modsatte er Tilfældet i Perioden 1892—1901.

Tabellen frembyder imidlertid et andet Træk af Interesse, og det er de Tal, der for de enkelte Landsdele angiver Forholdet mellem Blade, der udkommer daglig, og dem, der kun udkommer nogle Gange ugentlig. Betragter man først København, viser det sig, at de egentlige Dagblade her spiller Hovedrollen allerede i 1850. I det øvrige Land er Forholdet der-

*) I en Artikel i »Nær og Fjern« af 7. Juli 1872.

**) Aftenposten er ikke regnet med.

***) Stigningen er for Sjælland fra 42 til 52, for Fyn fra 20 til 25, for Lolland-Falster fra 8 til 9.

imod et andet. Intet af samtlige Provinsblade er i det nævnte Aar naaet frem til at udgaa daglig. Det almindeligste var, at Bladene udsendte et Nummer hver anden Dag, altsaa 3 Gange ugentlig, nogle 2 eller 4 Gange, og kun nogle enkelte 5 Gange om Ugen. I 1864 er der endnu kun en lille Begyndelse til en Forandring. Det afgørende Omslag indtraadte, som berørt, i Tidsrummet 1864—71, og af Tabel b ses det nu, at det er Jylland, der har været anførende her, medens Udviklingen var langsommere paa Øerne, der imidlertid fuldt ud har indhentet det forsømte i Perioden 1871—79. Fra Slutningen af Halvfjerdserne er der en stadig Tilbagegang for de kun paa nogle Ugedage udkommende Blade, der imidlertid endnu har holdt en beskeden Stilling indenfor Øernes Presse, medens de i Jylland er gaaet helt ud af Sagaen.

Efter i det foregaaende at have forsøgt at belyse Udviklingen for Blade med Dagblads Karakter, skal vi i det følgende udvide Undersøgelsen ogsaa til andre udkommende Blade, men her indskrænke os til at undersøge Forholdet for nogle enkelte Aar, nemlig 1850, 1882 og 1901. Medtaget i følgende Oversigt er kun saadanne Blade, der udkommer mindst 1 Gang ugentlig. For Blade, der udkommer sjældnere, f. Eks. 1 Gang om Maaneden, vil Grænsen ligeoverfor Tidsskriftslitteraturen let blive udflydende, og denne sidste hører ikke ind under Pressen i egentlig Forstand.

I omstaaende Tabel c har man da samlet disse Blade under nogle større Grupper: 1) Illustrerede Blade eller Blade af underholdende eller belærende Karakter, 2) Religiøse Blade, 3) Fagblade og Medlemsblade, og endelig 4) Andre Blade. Man har med beraad Hu

givet Afkald paa at faa Materialet delt i en Række Særgrupper, angivende den logisk rigtige Rubricering af de enkelte Blade, fordi Tallene for adskillige Grupper her vilde blive saa smaa, at Tilfældigheder nødvendigvis maatte gøre sig gældende og udviske Udviklingens Karakter, men derimod lagt Hovedvægten paa at faa udsondret nogle Grupper af Blade, der samtidig havde en tilstrækkelig skarpt afgrænset Karakter og tillige indbefattede et saa stort Antal Blade, at Tallene kunde blive Udtryk for en bestemt Udviklingsretning.

Tabel c.

Aar	Illustrerede Blade eller Blade af underholdende eller belærende Karakter samt Vittighedsbl.	Religiøse Blade	Fagblade og Medlemsblade	Andre Blade	Ialt	Med Karakter af Dagblad	Tilsammen
1850....	4	1	2	5	12	42	54
1882....	24	11	16	10	61	145	206
1901....	25	23	33	25	106	217	323

Antallet af illustrerede og dermed samstillede Blade er fra 1850 til 1882 steget fra 4 til 24, hvilket Tal kun er forøget en Ubetydelighed fra 1882 til 1901. Herfra at slutte, at den illustrerede Presse er staaet stille i Tidsrummet 1882—1901, vilde imidlertid være i høj Grad urigtigt, da der netop i denne Periode har fundet en meget betydelig Udvikling Sted. Den illustrerede

Presses Betydning bedømmes imidlertid ikke alene efter Antallet af bestaaende Blade, men ogsaa i høj Grad efter disses Betydning og Udbredelse, og i 1882 eksisterede ikke flere af de nuværende betydelige Bladforetagender af denne Art, navnlig ikke »Frem«, ej heller »Hver 8de Dag«, medens »Illustreret Familiejournal« vel var oprettet i 1877, men i 1882 selvfølgelig ikke tilnærmelsesvis havde den Udbredelse som i 1901. De illustrerede Blades Udviklingshistorie i de senere Tider kan til en vis Grad parallelliseres med de københavnske Hovedstadsblades (i Modsætning til Provinsbladernes). Pressens voksende Udbredelse skyldes her ikke saa meget et forøget Antal Bladforetagender som en Stigning i Oplagens gennemsnitlige Størrelse. Nutidens tekniske Fremskridt har muliggjort en Masseproduktion af gode illustrerede Blade til billige Priser, og disse i Forbindelse med en noget forøget Velstand i de bredere Befolkningslag har bevirket, at Søndagsbladene har erobret helt nye Samfundslag. Antallet af religiøse Blade er fra 1850 til 1882 vokset fra 1 til 11 og fra 1882 til 1901 yderligere til 23, et Udtryk for det stærke religiøse Røre i Nutiden. Ogsaa Gruppen Fagblade og Medlemsblade viser en stærk Tilvækst for begge de betragtede Perioder. Gruppen »Andre Blade« er en Blandingsgruppe, og Bevægelsen i denne har mindre Interesse.

Kaster man endelig Blikket paa den sidste Kolonne i Tabel c, angiver den Tallet paa samtlige i Kongeriget udkommende Blade. Fra 1850 til 1901 er Antallet af disse vokset fra 54 til 323 eller til omtrent det seksdobbelte, medens Befolkningen kun er tiltaget med omkring et halvt Hundrede Procent.

Det er allerede omtalt, at der i Oversigten kun er medtaget saadanne Blade, der udkommer i Gang ugentlig eller mere.

For imidlertid at give et Indtryk af, at den hjemlige periodiske Presse, naar derunder medtages de sjældnere udkommende Blade samt Tidsskriftslitteraturen, afgiver en ret rig Høst, skal der anføres nogle Tal fra de paa Presseudstillingen ordnede Særgrupper af Blade og Tidsskrifter. Vi kan da begynde med at meddele, at der under den faglige Organisations Presse — derunder baade Arbejdsgiveres og Arbejderes — fandtes 62 og under Landbrugspressen 32 forskellige Numre. En anden Gruppe var betitlet »Den tekniske, videnskabelige og Foreningspressen«, denne talte ialt 62 periodiske Publikationer. Den religiøse Presse møder med 48 Blade og Tidsskrifter, altsaa, som man kunde vente, med adskillig højere Tal end efter vor tidligere Oversigt. I Forbindelse hermed kan det nævnes, at der findes 8 Skoleblade og 14 Afholdsblade; Tallet paa Kvindeblade var 4, paa Børneblade 10. Ogsaa Sporten har sin særlige Presse, omfattende 6 Idrætsblade. Af Vittighedsblade findes 4.

Nærværende Undersøgelse sigter i det hele taget kun paa at belyse Forhold vedrørende Pressen i det egentlige Danmark. Blade paa det danske Sprog udgaar imidlertid ogsaa udenfor den nævnte Grænse, og foran mig ligger Meddelelser, der imidlertid ingenlunde gør Krav paa at være fuldstændige, om at danske Aviser ser Lyset paa saa forskellige Steder som i Australien, Kanada og forskellige af Sydamerikas Byer (Tandil og Buenos-Ayres), men navnlig er der i de nordamerikanske Fristater en livskraftig skandinavisk

Presse, derunder ogsaa danske Blade med et tildels meget betydeligt Abonnental, men nogenlunde fuldstændige Data herom staar ikke til min Raadighed.

Derimod skal der her gives nogle Oplysninger om Bladene i vore Bilande og i Nordslesvig.

Vi vender os da først til Bilandene. Paa Grønland udgaar det eneste eksisterende Blad kun 1 Gang om Aaret og uddeles gratis i 300 hæftede Eksemplarer langs Landets Vestkyst. Island og Færøerne er mere fremskredne i deres Journalistik. Antallet af Blade er ret betydeligt, nemlig 11 paa Island og 4 paa Færøerne, og de udkommer i Regelen én Gang om Ugen, undertiden hver fjortende Dag. Island og Færøerne har desuden hver sit særlige Afholdsblad, og paa sidstnævnte Ø har Kvindesagen sin Forkæmper i »Kvinnabladið«. At samtlige de nævnte Blade er imidlertid kun 3 af de færøiske Blade forfattede paa vort Modersmaal. I Vestindien endelig udgaar 3 Aviser, alle paa engelsk, dog at officielle Bekendtgørelser skal offentliggøres saa vel i dette som i det danske Sprog.

I Slesvig udgaar et betydeligt Antal Blade paa dansk. En Særstilling indtager her to tysksindede, men væsenlig paa dansk trykte Blade, samt Fru Wildenradts Krabbes Organ »Det gamle Dannevirke«. Af dansksindede Blade bliver der derefter tilbage 9. Hvis de 3 Udgaver af Flensborg Avis regnes som selvstændige Blade, stiger Tallet til 11. De dansksindede Blade i Slesvig kan glæde sig ved en betydelig Udbredelse. Efter Oplysninger, offentliggjorte paa Presseudstillingen, havde de syd for Kongeaen et Abonnental paa 12,689, heri altsaa ikke medregnet de abonnerede Eksemplarer, der gaa til Kongeriget eller andetsteds

hen, om hvis Antal imidlertid intet vides. Som et dansk slesvigske Blad kan endelig nævnes »Illustreret Børneblad for Nordslesvig«.

I det foregaaende har vi betragtet Antallet af udkommende Blade til forskellige Tidspunkter, men til Bedømmelse af Pressens Udbredelse kræves naturligvis ved Siden deraf Oplysning om det Antal, hvori Bladene trykkes eller omdeles.

Paa et enkelt Omraade har vi, som allerede berørt, forholdsvis langt tilbage i Tiden Oplysninger, nemlig om Antallet af omdelte Eksemplarer af de gennem Postvæsenet forsendte Tidender og Tidsskrifter. Sidstnævnte vejer imidlertid ikke saa stærkt til i Opgørelsen, at de kan udvise dennes Karakter som angivende Stigningen i Bladforsendelsen. Som et egentlig Maal for Pressens voksende Udbredelse kan Postvæsenets Tal naturligvis ikke tages; mangfoldige Forhold paavirker dem, blandt andet Postvæsenets egen Udvikling, t. Eks. gennem Landpostinstitutionen; men i og for sig har Tallene Krav paa Opmærksomhed, og den uhyre Stigning, som de udviser, er dog altid et talende Vidnesbyrd om Pressens Ekspansionsevne. I omstaaende Tal finder man Oplysning om Postvæsenets Forsendelse gennem en Række af Aar eller Finansaar, der tildels falder sammen med de Aar, for hvilke vi i det foregaaende har opgjort Antallet af udkommende Blade:

Nummertal for gennem
Postvæsenet forsendte
Blade og Tidsskrifter.

Aaret	1848	3,540,800
Einarsaaret	18 ⁶⁴ / ₆₀	5,497,000
—	18 ⁶⁴ / ₆₅	8,174,255
—	18 ⁷¹ / ₇₂	12,091,443
—	18 ⁷⁷ / ₇₈	23,593,827
—	18 ⁸⁰ / ₈₁	25,784,212
—	18 ⁸² / ₈₃	31,047,038
—	18 ⁸⁵ / ₈₆	42,048,735
—	18 ⁹¹ / ₉₂	50,889,431
—	18 ⁹⁶ / ₉₇	67,666,312
—	19 ⁰⁰ / ₀₁	85,784,049

Disse Tal afspejler en ganske overordentlig betydelig Stigning i Forsendelsen af Aviser og Tidsskrifter. Saa stærk har Opgangen været, at man, ved at gennemgaa Postvæsenets Statistik fra Aar til Aar, paa intet Sted finder en Tilbagegang. Men selvfølgelig er Bevægelsen ikke helt regelmæssig. Forholdsvis langsom er den saaledes i Perioden 18⁶⁴/₆₅ til 18⁷¹/₇₂, betydelig gennem den største Del af Halvfjerdserne, for atter at stilne noget af i Perioden 18⁷⁷/₇₈ til 18⁸⁰/₈₁. Den første Halvdel af Firserne viser igen stærk Fremgang, den sidste Halvdel af Tiaaret relativ Stilstand. Men i Halvfemserne er der et overordentlig betydeligt Opsving i Trafiken, saaledes at der fra 18⁹¹/₉₂—19⁰⁰/₀₁ er en Stigning fra c. 51 til c. 86 Millioner forsendte Eksemplarer.

Til Presseudstillingen var der malet et Billede, som skulde anskueliggøre den uhyre Virksomhed, som Postvæsenet udøver med Forsendelse af Blade, og tilige belyse Udviklingen i de sidste halvhundrede Aar. Man tænkte sig de Aviser, som Postvæsenet gennemsnitlig forsender paa én Dag, lagte ovenpaa hinanden

og sammenpressede som Bladene i en Bog. Som Sammenligningsmaalestok er paa Billedet benyttet et Postbud. I 1848 rager Manden endnu et godt Stykke opover den forsendte Avisbunke, i 18⁷²/₇₃ er Bunken vokset ham betydeligt over Hovedet, og i 19⁰⁰/₀₁ er der paa Billedet 2 Bladbunker*), der hver for sig udgør hans Højde flere Gange. Men for ikke, af Hensyn til Billedets Økonomi, at faa Bunkerne for store i Forhold til Postbudene, er man ved Beregningen gaaet ud fra, at Bladene var udfoldede helt. Tænkte de sammenlagte, som de fleste Blade bliver det ved Forsendelsen, i 8 Lag, vilde den daglige Bladstabel blive højere end Raadhustaarnet.

Det er allerede omtalt, at Postvæsenets Statistik kun belyser én Side af Pressens Udbredelse, nemlig for saa vidt Bladene forsendes ved Postvæsenets Foranstaltning. Mere direkte er Spørgsmaalet om Pressens Udbredelse søgt besvaret ved de udsendte Skemaer, i hvilke der spurgtes om det gennemsnitlige daglige Oplag. Da Forespørgselsskemaerne skulde udsendes i Foraaret 1902, var Antallet af eksisterende Blade lidt afvigende fra de ved Hjælp af Postvæsenets Statistik tilvejebragte Tal. Dette ligger dels i Tidspunktets Forskellighed, dels i, at Postvæsenets Statistik, som alt berørt, kan afvige lidt fra Tallet for de virkelig udkommende Blade. Ialt udsendtes for Dagbladenes Vedkommende Skemaer til 18 Blade i Hovedstaden, 97 paa Øerne og 95 i Jylland. Resultatet blev, at der med Hensyn til Spørgsmaalet om Oplagets Størrelse kom til at foreligge Besvarelser fra 14 Blade i København,

*) Deres samlede Højde er beregnet til 16,79 Meter.

71 paa Øerne og 62 i Jylland. For de andre Blade blev det sandsynlige Oplag fastsat ved et i det væsentlige samstemmende Skøn af pressekendte Mænd, hørende til modsatte politiske Lejre. For enkelte Blade havdes der ved Ansættelsen desuden ret faste positive Holdepunkter.

I det hele gav Undersøgelsen følgende Resultat:

	Antal Blade	Det gennemsnitlige daglige Oplag
København		
Opgivet for	14	300,000
Anslaaet —	4	
Øerne		
Opgivet for	71	101,000
Anslaaet —	26	18,000
	97	119,000
Jylland		
Opgivet for	62	98,500
Anslaaet —	33	29,500
	95	128,000

For København har man Meddelelse om Oplagets Størrelse fra 14 Blade, repræsenterende omtrent $\frac{4}{5}$ af det samlede Oplag.*) For Øerne og Jylland beror

*) Af de 14 Blade, der har meddelt Oplagets Størrelse, har man paa forskellig Maade haft Lejlighed til at kontrollere de meddelte Oplysninger for 13 Blade, repræsenterende et samlet Oplag paa c. 235,000 Eksemplarer. For de 4 Blade, der ikke selv har givet Oplysninger, har vi dog haft nogle faste Holdepunkter for en Ansættelse af Oplagets Størrelse, og dette er da sat til et Tal, om hvilket vi, efter indhentede skønsmæssige Oplysninger, tør gaa ud fra, at det i alle Tilfælde ikke er for højt. Ved den Opgørelse over de københavnske Blades samlede Oplag, som fandtes paa Presseudstillingen, er Tallet opgivet til 330,400, der er fremkommet ved en Sammenlægning af de os meddelte Tal, der for en Del indkom umiddelbart før Udstillingens Aabning. Den senere Undersøgelse har altsaa medført, at dette Tal har maattet reduceres med knap 10 pCt.

Opgørelsen for henholdsvis c. 85 og c. 77 pCt. af Oplagets samlede Størrelse paa selvangivne Tal. Blandt de Aviser, der har givet Oplysninger, findes, med en enkelt Undtagelse, alle de betydeligere Bladforetagender.

For det egentlige Danmark viser Tabellen et samlet dagligt Oplag paa 547,000 Eksemplarer; heraf falder paa København alene 300,000, paa Øerne udenfor København 119,000, paa Jylland 128,000, eller henholdsvis 54,8, 21,8 og 23,4 pCt. af det samlede Antal. Da de nævnte Oplag fordeler sig paa 18 Blade i København og 192 Blade i det øvrige Land, kommer man til det Resultat, at et Hovedstadsblad har et gennemsnitligt Oplag paa mellem 16,000 og 17,000, et Provinsblad derimod kun paa mellem 1200 og 1300 Eksemplarer.

De anførte Oplysninger vedrører Bladenes Oplag. Vi skal forsøge paa Grundlag heraf at opstille en Beregning over Bladsalget, adskilt for København og det øvrige Land, selv om den kun kan have en skønsmæssig Karakter.

Det første, der maa bestemmes, er Forskellen mellem Oplagets Størrelse og Antallet af solgte Eksemplarer. Denne Forskel er for de københavnske Blade søgt oplyst ved et Skøn af sagkyndige Mænd. Dette Skøn har varieret noget. Til Forskellen mellem Oplag og Salg bør regnes, ikke alene det usolgte færdige Oplag, men ogsaa de under Trykningen kasserede Eksemplarer, da Bladene vel i det hele ikke har fradraget disse ved Angivelsen af Oplagets Størrelse. Man har da — for saa vidt muligt at være paa den sikre Side — taget det Skøn, der giver den største Forskel.

Herefter er der for alle københavnske Blade, tagne under ét, beregnet en Margin mellem Oplag og Salg paa c. 5 pCt. *), og Antallet af paa én Dag afsatte københavnske Blade kan herefter sættes til c. 285,000 Eksemplarer. Ved Velvilje fra Postvæsenets Side har man faaet Oplysninger, ved Hjælp af hvilke man kan beregne Størrelsen af de københavnske Dagblades udenbyes Abonnement. Dette kan sættes til c. 61,000 daglige Eksemplarer, hvoraf c. 58,000 gaar til Land og By i det egentlige Danmark og c. 3,000 til Færøerne og Udlandet. Endvidere indeholder de fleste af Skemaerne Oplysninger om Haandsalgets Størrelse og Fordelingen af Abonnementet mellem Land og By, hvilken sidste har givet os Grundlaget for en Beregning af det indenbyes københavnske Abonnement, og vi er nu i Besiddelse af et Materiale, der nogenlunde sætter os i Stand til at foretage en skønsmæssig Beregning over de københavnske Dagblades samlede Afsætningsforhold. Vi kommer til det Resultat, at der gennemsnitlig sælges c. 90,000 Eksemplarer i Haandsalg, at Hovedstadsabonnementet udgør c. 134,000 og Abonnementet i det øvrige Land, som nævnt, c. 58,000 Eksemplarer, medens der til Færøerne og Udlandet gaar c. 3,000 Eksemplarer. Regner man, efter et fra sagkyndig Side udtalt Skøn, at c. 7,000 Eksemplarer af Haandsalget gaar ud af København, fordeler altsaa det solgte Oplag af Hovedstads-Dagblade sig med 217,000 Eksemplarer paa København og 65,000 paa det øvrige Land, medens nogle faa Tusinde Eksemplarer gaar ud af Landet.

*) Noget mere for Middagsbladene, for hvilke Haandsalget spiller den største Rolle, noget mindre for de andre Blade.

Gaar vi dernæst over til Bladene udenfor København, stiller Afsætningsforholdene for disse som Helhed sig væsenlig forskelligt fra Hovedstadens, navnlig ved Haandsalgets ringe Betydning. Kun et enkelt Eftermiddagsblad i en større Provinsby har Salgsforhold, der nærmer sig noget til de smaa Hovedstadsavisers. Ellers er der kun et Par Blade, hvis Haandsalg hæver sig op til 100 Eksemplarer eller derover. Ialt 106 Blade har givet Oplysninger om dette Forhold, og regner man for 80 Blade, der meddeler, at Haandsalget kun omfatter nogle ganske faa Eksemplarer eller er uden Betydning, en 400 à 500 Eksemplarer i Haandsalg, kan dette sættes til c. 2300 à 2400 Eksemplarer for Blade med et samlet Oplag paa c. 160,000 Eksemplarer eller omtrent $1\frac{1}{2}$ pCt. af Oplagets Størrelse. Overfører man dette Procentforhold paa de andre Blade udenfor København, standser vi ved et Haandsalg for samtlige Provinsblade paa op imod 4,000 Eksemplarer. Gaar vi ud fra, at der af Provinspressens samlede Oplag forbliver usolgt c. 5 pCt., hvilket var Forholdet for de københavnske Blade, og regner vi endvidere, efter Opgivelser fra Postvæsenet, at det københavnske Abonnement paa Provinsblade udgør c. 4500 Eksemplarer, kan vi endelig opstille følgende Tal, der skulde angive Bladsalgets omtrentlige Størrelse.

	Solgte	Deraf	
	Eksemplarer	Haandsalg	Abonnement
	Antal	Antal	Antal
København.....	221,000	83,000	138,000
Det øvrige Land ...	295,000	11,000	284,000
	516,000	94,000	422,000

Undersøgelsen giver det Hovedresultat, at det daglige Gennemsnitssalg af Dagblade her i Landet skulde udgøre c. 516,000 Eksemplarer. Det bliver godt og vel 1 Blad for hvert 5te Menneske. I Tabellen er der sondret mellem Hovedstaden og det øvrige Land. Med København maa imidlertid i denne Sammenhæng forstaaes det københavnske Postdistrikt*), og for dette er Befolkningen efter Folketællingen i 1901 opgjort til c. 477,000 mod c. 1,972,000 Personer i det øvrige Land, hvortil svarer et gennemsnitligt dagligt Bladsalg paa henholdsvis 221,000 og 295,000 Eksemplarer. I Forhold til Befolkningens Størrelse bliver da Avissalget i Hovedstaden over 3 Gange saa stort som udenfor samme. Men i denne overordentlig betydelige Forskel spiller Haandsalget en meget væsentlig Rolle. Ved Salg paa Gader og Jernbanestationer, gennem Kiosker og Butiker spredes der daglig over 80,000 Avisnumre ud over vor kære Hovedstad og det nærmeste Bydistrikt, hvilket svarer til over 37 pCt. af det hele Bladsalg og repræsenterer en daglig Sum paa mellem 1800 og 1900 Kroner, medens Haandsalget i det øvrige Land kun udgør mellem 2 og 3 pCt. af hele Avissalget, idet Resten er tegnet i fast Abonnement. Selv om man udelukkende holder sig til dette sidste, bliver Bladsalget i København i Forhold til Folketallet endda dobbelt saa stort som i det øvrige Land.

Antager vi, at der til ovennævnte c. 477,000 Men-

*) De os af Postvæsenet opgivne Tal for det udenbys Abonnement omfatter nemlig ikke Aviser, forsendte indenfor Poststedet København, hvor Bladuddelingen desuden for den langt overvejende Del foregaar gennem Bladenes egne Bude.

nesker i Hovedstaden og de nærmeste Bydistrikter svarer 120,000 Husstande *), kommer vi til det Resultat, at hver Husstand kunde faa sit Blad, og der endda vilde blive c. 18,000 Blade tilovers eller ét til hver sjette eller syvende Husstand. Ved Bedømmelsen af disse Tal maa det imidlertid bl. a. haves for Øje, at mange Hoteller, Kaféer, Foreninger og Kontorer m. m. **) har et stort Bladhold, og at ogsaa ikke faa Privatfamilier abonnerer paa flere Aviser. Som en paalidelig Maalestok for, hvormange af de københavnske Husstande der er faste Bladholdere, tør Tallene derfor ikke tages, om de end er et Vidnesbyrd, blandt mange andre, om, at det at holde sit eget Blad er en Fornødenhed, som er trængt dybt ned, ogsaa i de store, mindre bemidlede Befolkningslag.

Det kunde jo være interessant at sammenstille Antallet af abonnerede Blade og af Husstande ogsaa for det øvrige Danmark. Sætter vi for dette Husstandenes Antal i 1901 til c. 431,000 — Tallet er rént skønsmæssigt, da det endelige Resultat af Folketællingen ikke foreligger — vil det ses, at paa 3 Husstande i Købstæderne og paa Landet kommer omtrent 2 abonnerede Eksemplarer, altsaa en betydelig Forskel fra København, hvor der, som oplyst, var mere end 1 abonneret Blad pr. Husstand. Ved Bedømmelse af denne Forskel maa endda det uhyre københavnske Haandsalg haves i Erindring; thi om end Haandsalget for de Fleste betyder

*) Efter en Beregning, foretaget ved Hjælp af den københavnske Lejestatistik af 1901, hvor Antallet af beboede Lejligheder findes opgjort for København og Nabokommuner.

**) Mange af disse Abonnenter optages jo ikke som Husstande ved Folketællingen, men maatte i denne Sammenhæng rettelig sammenlægges med Antallet af Husstande.

et »Baade, Og«, gives der dog ogsaa dem, for hvem det erstatter det faste Bladhold.

Blandt de Spørgsmaal, som Skemaerne indeholdt, var, som omtalt, dette: Hvorledes fordeler Abonnementet sig paa By og Land? Ialt 73 Blade paa Øerne og 66 Blade i Jylland, repræsenterende et Oplag paa henholdsvis 105,000 og 99,000 Eksemplarer, har givet Svar herpaa. Fordelingsforholdet er efter Bladenes Karakter meget forskelligt. Der gives Blade, for hvilke Abonnementet paa Landet er det aldeles overvejende; to Aviser angiver saaledes, at af det samlede Abonnement er 92 pCt. Land- og kun 8 pCt. Byabonnement, og et meget stort Antal Blade har et Landabonnement paa over 75 pCt. Til den anden Side er der nogle, men færre Blade, for hvilke Byabonnementet spiller den største Rolle; et Antal af 8 Aviser opgiver saaledes et Byabonnement paa 80 pCt. eller derover. For samtlige de Blade, for hvilke Oplysninger om dette Forhold haves, stillede Fordelingsforholdet sig saaledes*):

	Byabonne- ment pCt.	Landabonne- ment pCt.
Øerne.....	35	65
Jylland.....	41	59

Naturligvis vilde det have været interessant at kunne udnytte disse Tal til en Bestemmelse af Bladsalgets Fordeling mellem Købstæderne og Landet, saaledes som vi har gjort det i Forholdet mellem

*) De 73 Blade paa Øerne repræsenterer et Abonnementtal paa c. 98,000 og de 66 Blade i Jylland c. 93,000, og Beregningen af den procentvise Fordeling er foretaget paa Grundlag af disse Tal.

Hovedstaden og det øvrige Land, men til en nogenlunde paalidelig Bestemmelse af det virkelige Fordelingsforhold mellem Købstæderne og Landet vilde der bl. a. kræves Kendskab til Fordelingen af de københavnske Avisers udenbyes Abonnement, men derom savner vi Oplysninger.

Sammenholder vi imidlertid ovennævnte Tal, der vel i Hovedsagen angiver Bladabonnementets Fordeling mellem Købstæderne, hvor Aviserne udgives, og de omgivende Landdistrikter, med Resultaterne af Folketællingen 1901, hvorefter Folketallet i sidstnævnte er mere end 3 Gange saa stort som i Byerne*), tør de angivne Tal for Abonnementets Fordeling mellem Købstæderne og Landet i alt Fald tages som et talende Vidnesbyrd om et betydeligt større Bladhold i Købstæderne end paa Landet.

Man tør sikkert gaa ud fra, at det Omfang, i hvilket Arbejderne er naaede op til at holde deres eget Blad, spiller en stor Rolle i den udprægede Forskel, som efter de meddelte Oplysninger har vist sig i det faste Bladholds Størrelse mellem Hovedstaden og det øvrige Danmark, mellem Købstæderne og Landet. I denne Sammenhæng skal det anføres, at efter de af Statens statistiske Bureau indsamlede Oplysninger om danske Arbejderfamiliers Forbrug udgjorde den gennemsnitlige aarlige Udgift til »Aviser og Bøger« for en Familie i København 21 Kr., i Købstæderne 11 Kr. og paa Landet 7 Kr., og i denne store Forskel spiller utvivlsomt det forskellige Bladhold en meget væsentlig Rolle.

*) Det københavnske Postdistrikt bør ikke her tages i Betragtning ved Fordelingsforholdet mellem By og Land.

De udsendte Skemaer indeholdt, som berørt, Spørgsmaalet, om der var nogen Forskel mellem Vinter- og Sommerabonnementet, idet sidstnævnte, i bekræftende Fald, ønskedes angivet procentvis i Forhold til Vinterabonnementet. Ialt 69 Blade har besvaret dette Spørgsmaal benægtende; i Blad, der formodentlig har nogen Abonnementstilgang af Landliggere, har angivet, at Sommerabonnementet og 74, at Vinterabonnementet var det største. Det aldeles overvejende Flertal af disse sidste sætter for Sommerabonnementet et Procenttal af mellem 90 og 100, og kun for nogle ganske enkelte overskrider Forskellen denne Grænse.

Ogsaa om Formatets Størrelse er der søgt Oplysninger. Det indkomne Materiale var ret stort, men har ved nærmere Prøvelse tildels vist sig mindre paa-lideligt. Her skal der kun oplyses, at for de københavnske Blade kan den trykte Sides Størrelse som Gennemsnit sættes til 2587 □ Centimeter.

Om Oplagets Størrelse har vi, foruden om Dagbladene, Oplysninger om den illustrerede Presse. Efter Tabel c eksisterede der i 1901 ialt 25 illustrerede eller dermed ligeartede Blade, der udkom mindst 1 Gang om Ugen. Af disse har 19, hvoriblandt alle de betydeligere, meddelt Oplysninger om Oplagets gennemsnitlige Størrelse, og for disse tilsammen udgjorde det c. 327,000 Eksemplarer. Heri er ikke medregnet de Udgaver, som »Frem« og »Illustreret Familiejournal« har foranstaltet i vore Broderlande. Regner vi yderligere for 4 Blade*), hvis Oplags Stør-

*) Af de 25 illustrerede eller dermed ligeartede Blade, der eksisterede i 1901, var 2 med et antageligt ringe Oplag ophørt at eksistere, da Forespørgselskemaerne udgik.

relse ikke er os meddelt, 16,000 Eksemplarer, hvilket Tal efter modtagne sikre Oplysninger i alle Tilfælde ikke er for stort, kommer vi til et samlet Oplag for de illustrerede og dermed ligestillede Blade paa c. 343,000 Eksemplarer, hvilket vil sige, at der i Gennemsnit for hele Landet omtrent kan blive 1 saadant Blad til hvert 7de Menneske eller 2 Blade til 3 Husstande.

I det foregaaende er der givet nogle Oplysninger om Bladenes Udbredelse, altsaa om det Omfang, i hvilket de tjener som Oplysnings- og Meddelelsesmiddel for Befolkningen. Pressens Betydning kan imidlertid ogsaa ses under andre, mere materielle Synspunkter, og der kan t. Eks. spørges om, for hvor mange Mennesker den tjener som Livserhverv. Det er dette, som er søgt oplyst paa Skema C, hvor der, som alt berettet, er skelnet mellem det Personale, der er knyttet til 1) Redaktion og Ekspedition, 2) Haandens Arbejde, Trykning og Sætning og 3) Omdelingsvirksomheden. Oplysningerne foreligger kun for Dagbladenes Vedkommende saa fuldstændigt, at derpaa har kunnet bygges en Statistik. Indenfor Dagbladenes Gruppe er Spørgsmaalet vedrørende Personalet oplyst for 17 i København, 86 paa Øerne og 84 i Jylland, medens henholdsvis kun 1, 11 og 11 Blade har ladet Spørgsmaalet ubesvaret; for disse har det manglende Materiale derfor maattet erstattes med et Skøn af sagkyndige Mænd.

Paa dette Grundlag har man da udarbejdet følgende Tabel d, der angiver det til Bladenes Redaktion og Ekspedition i Danmark knyttede Persontal, adskilt for København, Øerne og Jylland:

Tabel d.

	Gennemsnitligt Antal Personer, der i 1901 er knyttede til:				Deraf Personer, for hvilke Bladvirksomheden er det eneste eller i alt Fald væsentligste Livserhverv:			
	Redaktion		Ekspedition		Redaktion		Ekspedition	
	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
København	320	14	65	53	166	6	52	47
Øerne . . .	180	9	39	44	130	6	32	33
Jylland . .	191	13	45	44	146	10	39	32
	691	36	149	141	442	22	123	112

Ved Redaktion og Ekspedition er der altsaa beskæftiget 840 Mænd og 177 Kvinder, eller 1017 Personer af begge Køn. En særlig Interesse har Spørgsmaalet, for hvor mange Personer Bladvirksomheden er deres eneste eller i alt Fald væsentligste Livserhverv. Tabellen viser, at der paa denne Maade til Redaktionen er knyttet 442 Mænd og 22 Kvinder, til Ekspeditionen 123 Mænd og 112 Kvinder, ialt 699 Personer af begge Køn. Kvinderne tæller kun lidet til i det samlede Redaktionspersonale, medens de derimod deler Ekspeditionen omtrent ligeligt med Mændene. Af Interesse er det at sammenholde Tallene for København, Øerne og Jylland. Saavel Redaktions- som Ekspeditionspersonalet er, absolut sét, større for København end for Øerne og Jylland, taget hver for sig, skønt disses Antal af Blade er mange Gange større end Københavns. Medens et Hovedstadsblad har en hel lille Stab af Medarbejdere

knyttet til sig, er Forholdene, som Gennemsnit taget, langt beskednere for Provinsbladene, som det ses af Tallene 15,1, 2,1 og 2,4, angivende det gennemsnitlige Antal ved Redaktion og Ekspedition fast ansatte Personer for et Blad i København, paa Øerne og i Jylland. Sammenholder man derimod Tallene for Personellets og Oplagets Størrelse, kommer man omvendt til det Resultat, at der ved et Hovedstadsblad beskæftiges forholdsvis færre Personer end ved et Provinsblad, som det fremgaar af nedenstaaende Tal, der angiver Gennemsnittallet af trykte Numre for en ved Bladenes Redaktion eller Ekspedition fast ansat Person.

	For Redaktion og Ekspedition	For Redaktion alene
København	1107	1744
Øerne	592	875
Jylland	564	821

For Redaktionspersonalet i snævrere Forstand viser København omtrent dobbelt saa mange trykte Aviser pr. beskæftiget Person som henholdsvis Øerne og Jylland.

Vender vi os dernæst til de med Pressen beskæftigede Haandens Arbejdere, ses deres Antal af nedenstaaende Tabel.

Tabel e.

Voksne Arbejdere:	Sættere		Trykkere og Stereotypister		Paalæggere	
	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
København	257	57	61	—	9	21
Øerne	303	21	47	—	9	24
Jylland	332	22	53	—	10	32
Tilsammen	892	100	161	—	28	77

Ialt er dette en Arbejdsstyrke paa 1081 mandlige og 177 kvindelige Arbejdere, de sidste stærkest repræsenterede i København. Af de 1258 Arbejdere falder 405 paa Hovedstaden, 404 og 449 paa Øerne og Jylland, altsaa omtrent en ligelig Deling mellem de tre Landsdele.

Under omstaaende Tabel er ikke indbefattet Lærlingene; af dem fandtes der følgende Antal:

Tabel f.

Lærlinge	Sættere		Trykkere		Paalæggere	
	Md.	Kv.	Md.	Kv.	Md.	Kv.
København	—	—	—	—	—	—
Øerne	141	15	6	—	4	5
Jylland	150	15	3	—	5	6
Tilsammen	291	30	9	—	9	11

De københavnske Trykkerier beskæftiger altsaa ingen Lærlinge, medens disse findes i omtrent lige stort Antal paa Øerne og i Jylland. Paa dette Punkt har Arbejderorganisationerne sat deres Krav igennem i Hovedstaden, derimod ikke i Provinserne.

Ved Bestemmelse af, til hvor mange Mennesker Pressen giver Erhvervsvirksomhed, er der endnu Omdelingspersonalet tilbage. Med Hensyn til dettes Størrelse giver det indsamlede Materiale følgende Resultat:

Omdelingspersonale:	Mænd	Kvinder	Børn
København	23	804	66
Øerne	59	94	237
Jylland	69	145	293
	151	1043	596

En lille Hærstyrke paa henimod 1800 Personer er altsaa daglig beskæftiget med at ombære de danske Dagblade, og herved er jo endda ikke taget i Betragtning den store Omdelingsvirksomhed, som Postvæsenet udøver særlig paa Landet, ligesom Tallene i det hele kun angiver de Personer, som Bladene direkte har antaget, derimod ikke dem, der igen hjælper de førstnævnte med Ombæringen, en Bemærkning, som særlig sigter paa Forholdene i Hovedstaden, hvor t. Eks. de Børn, der bistaar Moderen med Arbejdet, ikke kommer med. Man ser af Tabellen, at Hovedstadsbladene beskæftiger et lige saa stort Omdelingspersonale som hele det øvrige Lands Aviser, og at Hovedomdelingen i København foregaar ved Kvinder, medens Børnene spiller den mest fremtrædende Rolle ved Bladomdelingen i Provinserne, hvorved imidlertid det ovennævnte Moment ikke maa lades ud af Betragtning.

Det vilde jo have været en meget lønnende Opgave ved denne Lejlighed at faa samlet Oplysninger om Redaktions- og Ekspeditionspersonalets Lønningsvilkaar. Ved dette første Forsøg paa Tilvejebringelsen af en Pressestatistik har man imidlertid ikke vovet sig i Lag med denne vanskelige Opgave, navnlig fordi man frygtede — og sikkert med god Grund — at man ikke vilde faa tilstrækkelig fyldige Besvarelser til Udarbejdelsen af en Statistik. Derimod skal man i Korthed give nogle Oplysninger om Lønningsforholdene for de med Bladenes Fremstilling beskæftigede Arbejdere.

Skelnes maa der her mellem Forholdene i Hovedstaden og i Provinserne.

I København traadte den nugældende Tarif i Kraft den 1. Januar 1899, hvorved der for første Gang tariffmæssig fastsattes højere faste Ugelønssatser for Arbejdere ved Bladtrykkerierne end ved Bog- og Akcidenstrykkerierne, medens der efter den indtil det nævnte Tidspunkt gældende Tarif af 1892 allerede eksisterede særlige Regler for Beregningen af Bladtypografers Akkord-, Søndags- og Overarbejde. Ved Tarif af 1899 fastsattes den faste Ugeløn for Dagbladssættere til mindst 28 Kr., medens Satsprisen (Akkordarbejde) beregnes efter Alfabetssystemet, i Almindelighed med 42 Øre pr. 1,000 Bogstaver, med højere Satser for særlige Arter af Tryk og Tekst. Arbejde paa Søn- og Helligdage samt udenfor de sædvanlige Tider afregnes efter et for Arbejderne gunstigere Forhold. Søndagsarbejde, der kun maa foretages i Tiden fra Kl. 6—9 Søndag Morgen og fra Kl. 12 Søndag Nat til Kl. 6 næste Morgen, godtgøres saaledes med 3 Kr. pr. Mand samt 1 Kr. pr. halve Time. Minimalløn for Bladtrykkere er 30 Kr. ugentlig for 6 Nætters Arbejde à 4 Timer. For hver paafølgende Time indtil 8 Timer beregnes et Tillæg af 2 Kr. ugentlig.

Oplysninger om de virkelig udbetalte Lønninger i 1902 er gennem Dansk Typografforbund indhentede for de ved 15 københavnske Blade beskæftigede Typografer*). Dette Materiale er velvilligst stillet til vor Disposition. Herefter udgjorde den gennemsnitlige Ugeløn for Bladsættere paa fast Løn 35 Kr. 92 Øre, paa Akkord 32 Kr. 85 Øre og for Bladtrykkere 36 Kr. 87 Øre. I disse Summer er ikke medregnet Over-

*) Oplysningerne omfatter 189 Sættere paa fast Løn, 40 Sættere paa Akkord og 23 Bladtrykkere.

arbejde, hvis Størrelse ikke kan beregnes tilstrækkelig sikkert efter de foreliggende Oplysninger. Om københavnske Pressearbejderes Lønningsforhold haves iøvrigt Oplysninger i de af Københavns statistiske Kontor udarbejdede Værker »Arbejdslønnen i 1892« og »Arbejdslønnen i 1898«. Tarifen af 1892, der traadte i Kraft d. 1. Oktober, var ogsaa gældende i 1898. Efter denne var den mindste Ugeløn for Sættere og Trykkere ved Dagblade saavel som ved Bogtrykkerier 18 Kr. For Akkordarbejde bemærker Rubin i »Arbejdslønnen i 1892«, at den for Bladsættere maa sættes til godt $\frac{1}{3}$ højere end den i Værket for Bogsættere anførte, altsaa mindst til 28 Kr. ugentlig, hvilket navnlig har sin Grund i, at Dagbladssættere nyder særlig godt af Over- og Natarbejdsbestemmelserne. I »Arbejdslønnen i 1898« angives den ugentlige Gennemsnitsfortjeneste, efter en af Fagforbundet foretagen statistisk Undersøgelse vedrørende Forholdene i 1897 til 30,75 Kr. for Bladtrykkere og 32,43 Kr. for Bladsættere, deri medregnet Overarbejdsfortjeneste. Uden denne bliver den gennemsnitlige Ugeløn for Bladsættere: paa fast Løn 30,24 Kr., paa Akkord 28,87 Kr., for Bladtrykkere paa fast Løn 28 Kr. 50 Øre. For de to første Klasser af Arbejdere svarer dette til en Lønstigning fra 1897—1902 paa henholdsvis 18,8 og 13,8 pCt., idet man for begge Aar har holdt Overarbejdsfortjenesten ude af Betragtning. I Forbindelse med det anførte oplyses, at der i Løbet af de sidste 10 Aar har vist sig en meget stærk Forskydning fra Akkordarbejde til Arbejde paa fast Løn, der nu er den aldeles overvejende Lønningsform.

I Provinserne eksisterer der ingen særlig Minimaltarif for Bladtypografer, saaledes at de almindelige

tarifmæssig fastsatte Lønningsbestemmelser for Sættere og Trykkere ogsaa omfatter de førstnævnte. Saavel den faste Løn som Akkordlønnen er baade efter Tarifen af 1898 og den nugældende, der er traadt i Kraft 1. Juni 1902, fastsat forskelligt for de enkelte Købstæder, der er delte i visse Grupper. Efter Tarifen af 1902 ligger den faste Ugeløn mellem Grænserne 19 og 22 Kr., Akkordlønnen mellem 29 og 34 Øre pr. 1000 Bogstaver.

Efter Oplysninger, modtagne fra Dansk Typograf-forbund, udgør den faktisk udbetalte gennemsnitlige Ugeløn i 1902 for Bladtypografer (Sættere og Trykkere) paa fast Løn 24 Kr. 53 Øre, i Akkord 23 Kr. 73 Øre. Oplysningerne omfatter 446 Arbejdere, beskæftigede i 49 Bladtrykkerier i 18 forskellige, for Størstedelen store Købstæder. Arbejdslønnen er steget en Del i de senere Aar. Saaledes er det os meddelt, at en Sammenligning af Lønningsforholdene for de nævnte Arbejdere umiddelbart før og efter den nye Løntarifs Gennemførelse har givet det Resultat, at Lønnen er steget for Fastlønsarbejdere med 9,4 pCt. og for Akkordarbejdere med 8,3 pCt., men ogsaa i de nærmest foregaaende Aar havde der faktisk fundet Lønstigning Sted.

I Anledning af Presseudstillingen tilvejebragtes der nogle Oplysninger om de saakaldte Pressetelegrammer. Af dette Materiale skal her gengives nogle Hovedpunkter. Den nævnte Institution etableredes i Indlandet den 1. Oktober 1894, overfor Udlandet er den indført i Forholdet til Sverige, Norge og Storbritannien, for hvilke Lande Ordningen traadte i Kraft henholdsvis d.

1. April 1880, d. 1. Januar 1895 og d. 1. Oktober 1901. Prismoderationen for Pressetelegrammer bestaar deri, at Taksten pr. Ord kun er halv saa stor som for almindelige Telegrammer. Det samme gælder Grundtaksten for Storbritanniens Vedkommende, medens den for Sverige og Norge er den samme for begge Arter af Telegrammer.

De billige Takster for Pressetelegrammer med den deri liggende Spore til en Udvikling af denne Trafik er imidlertid i de senere Aar blevet krydset af et andet Moment, nemlig Telefonvæsenets stigende Benyttelse. I de følgende Tabeller er dette Forhold belyst ved nogle Tal for Pressetelegrammer i Indlandet og udvekslede med vore Broderlande. For Indlandets Vedkommende har der i det hele kun kunnet tilvejebringes mere spredte Oplysninger. Udtager man af disse Tallene for en enkelt Maaned, fremkommer følgende Resultat:

	Antal Telegrammer	Samlet Ordantal
Marts 1898.....	1803	69,949
— 1900.....	1621	75,620
— 1901.....	1337	79,030
— 1902.....	881	61,692

Medens Antallet af Telegrammer saaledes er aftaget meget betydeligt fra Marts 1898 til Marts 1902, er det gennemsnitlige Ordantal pr. Telegram vokset fra 38,8 til 70,0.

I Finansaaret 19⁰⁰/₀₁ er det samlede Antal Telegrammer opgjort til 14,193, hvoraf 10,728 ere afsendte fra København.

For Sveriges og Norges Vedkommende belyses Udviklingen i det væsenlige ved følgende Tal, til hvis

Forklaring det meddeles, at i December 1893 etableredes Telefonforbindelse mellem København og Malmø, og i Oktober 1900 mellem København og Kristiania.

Danmark og Sverige		
	Udvekslede Telegrammer	Gennemsnitligt Ordantal
1880.....	1768	39,5
1885.....	3653	41,3
1890.....	5422	45,8
1893.....	4165	45,9
1894.....	2033	35,9
1895.....	1658	42,6
1901—1902.....	395	96,2

Danmark og Norge		
	Udvekslede Telegrammer	Gennemsnitligt Ordantal
1895.....	2558	68,7
1899—1900.....	6390	76,0
1900—1901.....	4221	72,0
1901—1902.....	1497	108,2

For Fuldstændigheds Skyld skal endnu meddeles, at i Maanederne Oktober 1901 til Marts 1902, for hvilke Oplysninger haves, udveksledes der mellem Danmark og Storbritannien 471 Pressetelegrammer med 28,081 Ord.